

ГОРАД І СТАГОДДЗІ

У далёкія, далёкія часы, ад якіх да нас дайшлі толькі паданні і казкі, жыў асілак Машэка. Была ў яго нявеста. Але злая доля і самадур-баярын разлучылі яго з каханай. Закіпела гневам сэрца асілка, пачаў ён помсціць баярам за крыўду, за слёзы абяздоленых людзей. Машэка загінуў ад рукі сваёй нявесты, якая стала жонкай багача. Людзі пахавалі яго на беразе Дняпра, на магіле насыпалі курган і назвалі яго «Магілаю льва».

**Яго высокую магілу,
дзе лес ды вецер панавай,
Знаць, што вялікую меў сілу,
«Магілай льва» народ назваў.
Над ёй з часамі дрэвы палі,
І горад вырас, як з зямлі,
Яго Магілевам назвалі,
Бо йнакш прыдумаць не маглі.**

Сем стагоддзяў стаіць на Дняпры старажытны Магілёў. Прыгнёт і нядолю, разбурэнні і пажары зазналі яго жыхары. Крывёю і працай пісалі магіляўчане гісторыю горада. За свабоду і незалежнасць змагаліся яны пад сцягамі Севярына Налівайкі, Стахора Мітковіча, Багдана Хмяльніцкага. Пад Магілёвам, у вёсцы Салтанаўка, у 1812 годзе корпус Раеўскага разбіў напалеонаўскага маршала Даву.

Бывалі ў Магілёве цыры і зьяльможы, але магіляўчане захоўваюць памяць аб наведанні горада Пушкіным. Яго імем названа вуліца, па якой праезджаў паэт, калі вяртаўся з паўднёвай ссылі ў Міхайлаўскае.

На будынку абутковай фабрыкі «1 Мая», дзе размяшчаўся ў 20-я гады мінулага стагоддзя штаб першай арміі, прымацавана мемарыяльная дошка, на ёй — прозвішчы Пестэля, Бястужава-Руміна і Мураўёва-Апостала: у гэтым будынку вёўся допыт кіраўнікоў Паўднёвага таварыства дзекабрыстаў.

Магіляўчане ўпісалі не адну слаўную старонку ў рэвалюцыйны летапіс Савецкай краіны. Першая забастоўка рабочых-гарбароў адбылася тут у 1898 годзе. У 1905-м Магілёўская сацыял-дэмакратычная арганізацыя налічвала каля 300 чалавек і была прызнана паўнапраўнай арганізацыяй РСДРП.

У жніўні 1915 года ў Магілёў, які знаходзіўся ў прыфрантавой зоне, была пераведзена Стаўка Вярхоўнага галоўна-камандуючага рускай арміі. Тут даведаўся Мікалай ІІ аб Лютаўскай рэвалюцыі, адсюль накіраваўся апошні рускі самадзержца ў Пскоў, дзе адрокся ад прастола.

Пасля падзення Часовага ўрада ў Магілёў з усіх канцоў краіны пачалі сцякацца контррэвалюцыйныя сілы, каб рушыць адсюль у крыжовы паход супраць Савецкай улады. Але рабочыя Магілёва разам з рэвалюцыйнымі атрадамі балтыйскіх маракоў і салдат Літоўскага палка разграмілі «белагвардзейскі Версаль».

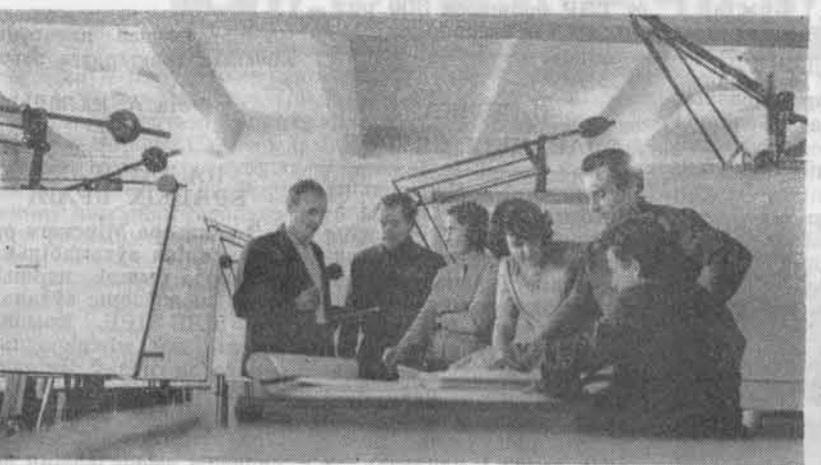
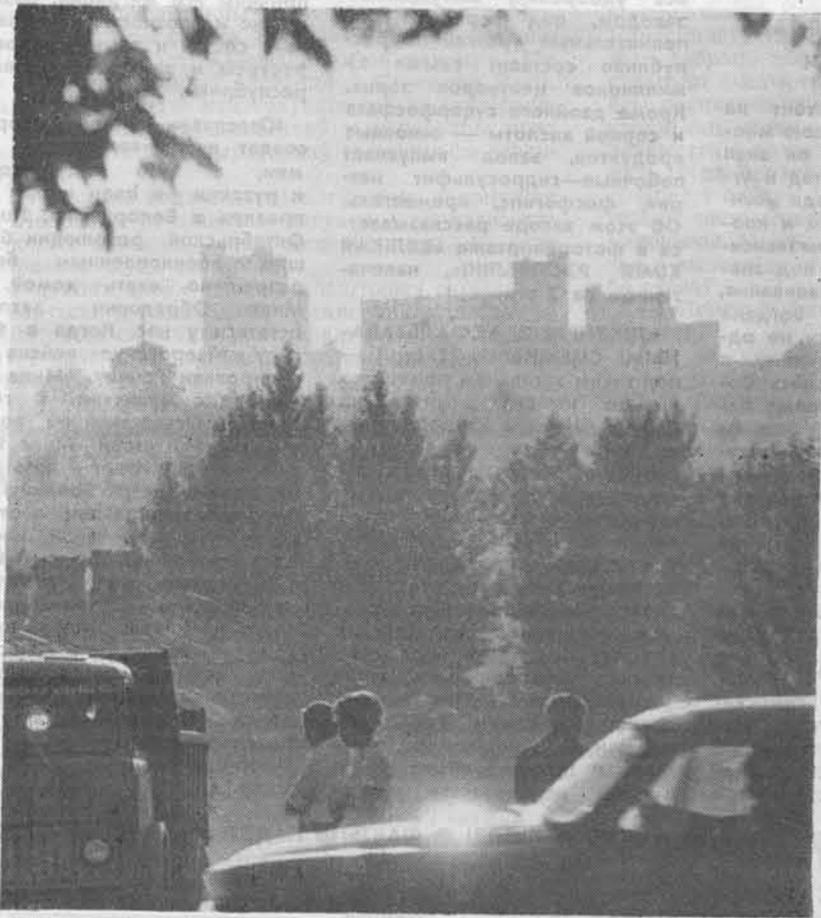
У гісторыю Вялікай Айчыннай вайны ўвайшла гераічная абарона Магілёва. 10 тысяч магіляўчан уступілі ў народнае апалчэнне. За сем дзён жыхары горада выкапалі з заходняга боку Магілёва 25-кіламетровы роў, дзея лініі акупаў і траншэй. Быў захоплен Смаленск, гітлераўскія войскі падышлі да Ельні і Вязьмы, а ў Магілёве працягваліся вулічныя баі. 35 месяцаў фашысцкай акупацыі — самыя чорныя старонкі ў гісторыі горада. Але людзі не скарыліся, яны змагаліся і перамаглі.

Магіляўчане ганарацца слаўнай гісторыяй свайго старажытнага горада і працягваюць пісаць яе рыштваннемі новабудуўляў, агнямі электраваркі, велічымі гмахамі будынкаў, новымі праспек-

НА ЗДЫМКАХ:

Магілёў. Захад сонца.
Вяселле на «Лаўсанбудзе». Любоў ЦІТОВА — лабарантка вытворчага цэха, Мікалай ПУПКОУ — майстар-будаўнік.
Канструктары «Строммашыны» абмяркоўваюць чарцяжы новай асбтубнай машыны.
Навучэнцы Магілёўскага культурна-асветнага вучылішча накіроўваюцца на чарговы канцэрт.

Фота В. ДУБІНКІ і К. ЯКУБОВІЧА.

Б Р А Т Ы

Да гарочыцкага пуцявога абходчыка прыйшлі трое незнаёмых:

— Не будзем утойваць, Яворын, — сказаў адзін з іх, — мы — партызаны. Прыйшлі да цябе, таму што верым: ты дапаможаш нам.

— Вы не памыліліся, — коротка адказаў Міле Абрадавіч.

Міле Яворын, салдат аўстра-венгерскай арміі, у 1916 годзе трапіў у палон да рускіх. Разам з 150 палоннымі яго адправілі ў Беларусь, на рэчыцкі сенапрасавальны завод. А праз год да Рэчыцы дакацілася рэха залпу «Аўроры». Ваенна-палонным казалі: «Можце ехаць дадому». Міле Яворын вырашыў застацца ў Савецкай Расіі. Калі ў 1918 годзе кайзераўскія войскі акупіравалі Рэчыцу, Міле ўдзельнічаў у перавозцы праз Дняпр камуністаў, выраतोўваў іх ад праследаванняў...

Партызаны ведалі аб гэтым і таму звярнуліся да Яворына. Іх цікавіла чыгунка: праходжанне варожых эшалонаў, якія воінскія часці і якое ўзбраенне ідуць на фронт.

У дуплах дрэў — лясных «паштовых скрынках» — партызаны знаходзілі данясенні. Звесткі ў «паштовых скрынках» дастаўлялі сын Яворына Ігнат і дачка Люба. Так Яворыны сталі падпольшчыкамі.

А ў гэты час у далёкай Югаславіі брат Міле

Дзюрэ разам з вернымі сябрамі змагаўся на сваёй зямлі супраць гітлераўскіх захопнікаў. У партызаны пайшоў і малодшы брат Масо. Гэта быў смелы юнак. Ён ішоў на самыя небяспечныя заданні, але аднойчы ворагі звалілі яго. Масо прыняў пакутлівую смерць, але таварышаў не выдаў.

...У домік пуцявога абходчыка, што на 87 кіламетры паміж Гарочычамі і Юшкамі, часта ўначы приходзілі партызаны. Бываў тут і начальнік контрразведкі Калінкавіцкай брыгады Аляксандр Карасцялёў. Ён даручыў Ігнату і Любе Яворыным сабраць звесткі аб школе шпіёнаў, якую стварылі фашысты ў Калінкавічах. Юныя патрыёты паспяхова справіліся з гэтым заданнем. Выканалі яны яшчэ адно важнае даручэнне: завязалі знаёмства з чэхаславацкімі салдатамі і падрыхтавалі іх да пераходу ў партызанскі атрад.

Брат і сястра Яворыны былі праваднікамі воінскай часці Савецкай Арміі, якая наступала на Гарочычы. Ігнат ужо не вярнуўся дадому. Ён разам з вызвалцелямі пайшоў далей, на захад. Любе сказаў:

— Перадай бацьку і маці, што вярнуся з перамогай.

Але не суджана было вярнуцца юнаку ў бацькоўскі дом. Ён загінуў смерцю героя на подступах да Берліна.

З таго часу прайшло чвэрць стагоддзя. І вось Міле Яворын, які размяняў ужо восьмы дзесятак, сустрэўся са сваімі роднымі, што жывуць у Югаславіі.

«Сямідзесяцідвухгадовы Міле Яворын прыехаў з Савецкага Саюза, — пісала адна з югаслаўскіх газет, — і сустрэўся ў Новым Садзе з малодшым на дзесяць год братам Дзюрэ пасля 51 года разлукі... У Міле на грудзях дзве ўзнагароды — медаль «За адвагу» і юбілейны медаль. Такія ж узнагароды ў Любы. Разам з жонкай, дачкой і сынам Міле Яворын удзельнічаў у барацьбе супраць ворага. А ў другой краіне, у Югаславіі, яго брат Дзюрэ з жонкай і сваякамі з першых дзён знаходзіўся ў партызанскім атрадзе. Так родныя браты на двух розных франтах змагаліся супраць аднаго і таго ж ворага».

...Мы сядзім ва ўтульным доміку старых Яворыных, што ў Гарочычах Калінкавіцкага раёна. Міле Абрадавіч паказвае фотаздымкі, прывезеныя з Югаславіі. На адным — помнік загінуўшым у Новым Садзе. У адной магіле пахаваны югаславы і савецкія людзі, якія прыйшлі на дапамогу братам на барацьбе. На братаў магіле і зімой і летам заўсёды кветкі.

А нядаўна ў Гарочычах гасціў Дзюрэ са сваёй дачкой Зорай, настаўніцай рускай мовы адной з югаслаўскіх школ. Ён прыезд якраз супаў з вяселлем унучкі старога Міле, дачкі Любы. На вяселле сабралася амаль уся вёска. Разам з усімі чаркі за здароўе маладых узнялі дарагія госці з Югаславіі.

Ю. ПОЛЯК.

АНАТОЛЬ САВОСІН, МАНТАЖНІК

У той дзень мне не шанцавала. Я доўга блукаў па пляцоўках Трэцяга калійнага. Было мокра — некалькі гадзін ішоў дождж. Ад фотаапаратуры балелі плечы, і я прысеў на жалезабетонную бэльку... А побач кіпела работа. У абдымку з воблакамі важна крочылі, быццам буслы, вежавыя краны, дзесьці воддаль зычны голас некаму крычаў: «Віра!»

— Вы заблудзіліся? Ці сонца не дорыць усмешкі фотарэпарцёру?

Голас быў ласкавы, нават крыху іранічны. А належаў ён сімпатычнаму хлопцу ў мантажнай касцы.

— Пойдзем да нас у штаб, з хлопцамі пазнаёмлю, і мэбля ў нас лепшая, чым халодны бетон.

Ён падхапіў маю сумку з фотаапаратурай, і мы рушылі...

Штабам называлася будаўніча-мантажнае ўпраўленне, а хлопца звалі Анатолям Савосіным.

— Я тут амаль год працую брыгадзірам, — расказаў ён. — Пераманілі хлопцы, пісалі, што на Міншчыне прыгожа. Паслухаў, прыехаў з Ліпецка. А тут

і сапраўды незвычайна, не шкадую, што прыехаў. Я будаваў вялікі цэх у Ліпецку. Брыгадзірам быў зялёным, а справу меў з гіганцкімі металічнымі канструкцыямі да 60 тон вагой кожная. Ад металічнага метра рукі ў мазалях былі, памыліцца ба-яўся... Затое пасля, калі гмах паставілі, я адышоў на паўкіламетра і гадзіны тры любаваўся ім... Далей быў Новакузнецк, Курск, а цяпер Салігорск. Я зараз заканчваю Курскі мантажны тэхнікум.

Мы з Анатолям зноў выйшлі на будаўнічую пляцоўку. Ён працаваў, размаўляў з хлопцамі. А мне было вельмі прыемна назіраць за ім. Ад усёй яго постаці, рухаў веяла нейкай цеплынёй, дабротой. Гэты чалавек быў той усмешкай сонца ў асенні хмуры дзень, якой мне так не хапала.

На развітанне Анатоць пра-мовіў:

— Калі адыдзеш на паўкіламетра, спыніся і палюбуйся на будоўлю — гэта незвычайна прыгожа.

Я паслухаўся і быццам яшчэ раз паціснуў Анатолеву руку.

В. ДУБІНКА.

ПА НАКАЗУ СЫНОЎ

У трывожныя дні Вялікай Айчыннай вайны Фёдар Лаўрыновіч, загадчык сельскага клуба, прынес дамоў невялікі бюст Уладзіміра Ільіча Леніна і перадаў яго на захаванне маці. Калі раён акупіравалі ворагі, Юлія Захараўна схавала скульптуру. Маці семярых дзяцей, рызыкуючы жыццём, рабіла ўсё магчымае, каб фашысты не выявілі дарагі скарб. У тыя дні яе сыны Фёдар і Анатоль змагаліся з ворагам у партызанскім злучэнні. Аднаму камандзіру разведкі Фёдору Лаўрыновічу не суджана было дажыць да светлага дня перамогі.

Калі фашысты былі разгромлены, бюст Уладзіміра Ільіча, як наказваў сын Фёдар, маці перадала Анатолю. Нядаўна Анатоль Фаміч перадаў скульптуру Ушацкаму раённаму музею на-роднай славы.

• НАШЫ КАРЭСПАНДЭНТЫ ПАВЕДАМЛЯЮЦЬ •

КАЗЛОВІЦКІ народны хор славіцца за межамі Случчыны. Ён выступаў з канцэртамі ў многіх калгасах, наведваў Мінск, Салігорск, Бабруйск і іншыя гарады рэспублікі. У апошні час хор выступаў на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі ў Маскве. Яму ўручылі бронзавы медаль і дыплом.

З калектываў мастацкай самадзейнасці Случкага раёна Казловіцкі хор адзін са старэйшых. Яму споўнілася 35 гадоў. Яшчэ да Вялікай Айчыннай вайны хор быў удзельнікам Усеаўскай алімпіяды ў Маскве. Калектыв налічваў 18 чалавек. Цялятніца Настася Калядка, калгасніца Валяціна Пацыкайлік добра памятаюць, як выступалі ў Маскве.

У 1965 годзе Казловіцкаму хору было прысвоена ганаровае званне народнага. Цяпер ён налічвае больш за 50 чалавек. Сярод самадзейных артыстаў каваль Сяргей Мароз, механікатар Іван Голец, загадчыца фермы Ганна Новік, настаўнікі Лідзія Хлябо, Любоў Тагіль і іншыя. Два-тры разы ў месяц яны выступаюць з канцэртамі ў сваім калгасе імя Кірава, часта выязджаюць у Случку.

Новую праграму рытуе народны хор да 100-годдзя з дня нараджэння Ул. І. Леніна. У праграме «Песня аб Ульянаўску», песні «Мая Беларусь», «На нашым полі» і інш.

М. СЯЎРУК.

ЗЯМЛІ ў Івана Бацкалевіча амаль не было. А сям'я вялікая, жыць трэба. Вось і наняўся парабкам да гра-

фа Патоцкага, спакою не ведаў ні ў будзень, ні ў нядзелю. Думалася, што хоць калі-небудзь удацца сабраць крыху грошай, паправіць сваё становішча. І больш усяго бацьку хацелася, каб дзеці вучыліся ў школе, выйшлі ў людзі. Асабліва шмат надзей падаваў старэйшы Алясь — рос хлопчык цікаўным, кемлівым. Аднак яго адукацыя абмежавалася толькі царкоўна-прыходскай школай: далей вучыцца не было магчымасці. Юнаку больш нічога не заставалася, як ісці на заробкі ў панскі маёнтак Рэпінава.

І цяжка сказаць, што чакала хлопца ў будучым, калі б не падзеі, якія з'явіліся паваротным пунктам у яго жыцці. Грымнула першая сусветная вайна, і Аляся прызвалі ў царскую армію. Па-новаму зірнуў на свет сялянскі хлопец з беларускай вёскі Ліпск, зразумеў, хто закліяты вораг народа, а хто яго сябра. Зразумеў, што яго месца там, сярод барадзбітоў за лепшую долю, сярод рабочага люду. З вялікім хваляваннем сустрэў вестку аб Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Петраградзе, а потым стаў яе байцом.

Вясной 1918 года Аляксандр Бацкалевіч — у чырвоным кавалерыі-скім дывізіёне, які сфарміраваў у Смаленску генерал Гарбатаў. Кавалерыстам давялося ўдзельнічаць у падаўленні белагвардзейскіх мяцяжоў у Бельску і Гжацку. Ужо тады ўсе заўважылі ў чырвонаармейцу смеласць і знаходлівасць, добрую баявую вывучку. Ад камандавання ён атрымаў тры падзякі.

Потым, калі дывізію перафарміра-

валі ў полк, Аляся Бацкалевіча прызначылі камандзірам эскадрона. Сотні вёрст прайшоў па дарогах Расіі малады камандзір. У складзе Першай коннай Сямёна Міхайлавіча Будзённага змагаўся з Дзянікіным і Красновым, ваяваў на Заходнім і Усходнім франтах. Пасля заканчэння грамадзянскай вайны спачатку думаў вярнуцца ў сваю родную вёску Ліпск, што на Палессі, але баявыя сябры паралілі за-стацца ў арміі, і Бацкалевіч згадзіўся.

Пачалося мірнае жыццё. Аляксандр Іванавіч вучыўся сам і ваеннаму май-стэрству вучыў іншых.

Талент і здольнасці Бацкалевіча як камандзіра асабліва праявіліся ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Спачатку камандаваў палком, потым кавалерыі-скай дывізіяй, стаў генералам Савецкай Арміі. Прайшоў шлях ад Масквы да Берліна. Трыма ордэнамі Леніна, чатырма — Чырвонага Сцяга, многімі медалямі адзначыла Радзіма ратныя подзвігі ветэрана.

Зараз генерал-маёр у адстаўцы Аляксандр Бацкалевіч жыве ў Растове-на-Доне. Аднак не забывае бацькоўскі кут, часта прыязджае да сваіх землякоў у госці.

Ляхавіцкі раён. Ф. ГЛІНСКІ.

УГЭТЫМ навучальным годзе ў старадаўнім беларускім горадзе Мазыры адкрылася дзяржаўнае музычнае вучылішча. Сто вучняў займаюцца тут. Юнакі і дзяўчаты вучацца іграць на фартэпіяна, домры, цым-балах, духавых і іншых інструментах. Адкрыццё вучылішча — вялікая па-

дзея ў культурным і музычным жыцці Мазыры.

НА ЗДЫМКУ: на занятках па класу фартэпіяна. Студэнтка Наташа ЮХАНОВА і педагог Вадзім ЯКАНЮК. Фота А. Камарова.

УВАГА КРАНАЛА ДА СЛЁЗ

Цяжка знайсці чалавека, якога б не ўсхвалявала простае слова «бацькаўшчына». Памяць адрозна аднаўляе мноства падзей, якія запамініліся з самага ранняга дзяцінства.

Я з хваляваннем вымаўляю слова «Беларусь». Першы раз з Амерыкі я прыехаў сюды ў 1962 годзе. З цікавасцю прыглядаўся да ўсяго. Пакінуў я гэты край ў 1913 годзе дваццацігадовым маладым чалавекам. Сям'я была вялікая, сродкаў пракарміцца не ставала. Купіў у Крывашынах зямлі, хацеў узбіцца на гаспадарку. Залез у даўгі. Каб разлічыцца з імі, паехаў за мяжу на заробаткі.

Амерыка сустрэла мяне няласкава. Тут я некаторы час працаваў рабочым на чыгунцы, разгружаў тавары. Дваццаць гадзін працуючы спіны, а атрымаеш за тыдзень 9 долараў. Тры гадзіны запар працаваў па 12 гадзін у начную змену на заводзе «Вінчэстэр».

Але вось у Расіі ўспыхнула рэвалюцыя, і нас, рускіх, звольнілі. Доўгі час мы былі беспрацоўнымі. Думалі вярнуцца на Радзіму, але гэта было цяжка зрабіць. У вялікіх гарадах адбываліся мітынгі і дэманстрацыі салядарнасці з Савецкай Расіяй. Мы прыслухоўваліся да ўсяго, што рабілася на нашай далёкай Радзіме.

У нас, старых эмігрантаў, была свая арганізацыя — «Рускае народнае таварыства ўзаемадапамогі». Але з прыездам белаземігрантаў яе становішча ўскладнілася. Белаземігранты імкнуліся прагрэсіўную арганізацыю збіць з панталыку, аблівалі брудам Саветы. Нягледзячы на гэта, нашы рады раслі. У гады другой сусветнай вайны мы збіралі грошы для дапамогі суайчыннікам у барацьбе з фашысцкай Германіяй.

Пасля вайны ў ЗША прыбылі так званыя «пераселенцы асобы». Яны пачалі выдаваць «Новае руское слова». Мы не любім гэтай газеты. Яна не шкадуе чорных фарбаў, каб паклёпічаць на СССР.

Усё гэта я раскажаў маім суайчыннікам, калі ў 1962 годзе пабываў у Краіне Са-

ветаў. Мые ўразлілі поспехі, якіх дасягнулі савецкія людзі за пасляваенныя гады, і мне захацелася, нават на 81-м годзе жыцця, пабываць тут яшчэ раз.

Вёска Бярозаўка... Зусім побач, у Анісаўцы, я жыў у юнацтве. Вуліцы тут абсаджаны цяпер ліпамі, забрукаваны. Роўная алейка вядзе да помніка-абеліска, пастаўленага ў памяць загінуўшых у час апошняй вайны. Цагляныя жыллыя дамы, палац культуры.

А вось і знаёмая палоска ворнай зямлі. Я араў яе апошні раз, калі мне было гадоў 15. Цяпер няма палосак, а ёсць бязмежныя калгасныя гоні, на якіх каласіцца буйная азміна.

Усе, з кім мне давялося гаварыць, з жахам і смуткам успамінаюць мінулыя вайны. Я пабываў у Хатыні. Які тут хваляючы помнік ахвярам вайны! Беларускі народ, які столькі вынес на сваіх плячах, справядліва асуджае агрэсію амерыканцаў у В'етнаме. Многа такіх людзей і ў нас. Перад маім ад'ездам з Амерыкі была дэманстрацыя. «Вярніце нашых хлопцаў дамоў!» — патрабавалі дэманстранты. Просты народ Амерыкі таксама жадае міру.

Я звярнуў увагу на іншыя акалічнасці жыцця ў Савецкай Беларусі. У Цэнтральным універмагу Мінска, іншых магазінах многа не толькі тавараў, але і пакупнікоў. Вельмі высокая культура людзей. У тралейбусах моладзь уступала мне месца, дапамагала падносіць чамаданы. Тут гэта лічыцца будзённай справай, а мяне такія клопаты краналі да слёз.

Для таго, каб пайсці на пенсію, мне давялося не адзін год адкладаць сродкі ў страхавую кампанію. А ў Савецкім Саюзе гэта клопат дзяржавы. І ў школах, і ў вышэйшых навучальных установах усе вучацца бясплатна. У нас жа год навучання сына ці дачкі ва ўніверсітэце абыходзіцца бацькам у 3 тысячы долараў.

У мяне засталіся самыя прыемныя ўражанні ад наведання краю майго юнацтва.

А. КОНАН.
ЗША.

This and other questions of this kind are frequently put by foreign readers. This is not surprising, since some people spread lies about religious discrimination in our country. In actual fact, there can be nothing farther from the truth than such concoctions. Loyal to the Marxist-Leninist teaching on complete freedom of conscience, the Soviet Government adheres to it unswervingly. The article below, prepared on our request by VLADIMIR MAZOKHIN, member of the staff of the magazine «Science and Religion», describes how this teaching is translated into reality in our country.

Religious Discrimination— Does It Exist in USSR?

FREEDOM OF CONSCIENCE

UPON its inception the young Soviet Republic decreed that the church would be divorced from the state. It annulled national and religious privileges and limitations, and made all citizens equal, irrespective of their religious creeds. This was made law by the Decree on the separation of the church from the state and the school from the church.

Guided by Marxist principles, the Communist Party and the Soviet Government have strictly abided by the letter and spirit of the Decree. This is reflected in Article 124 of the Constitution of the USSR which says that «In order to ensure to citizens freedom of conscience, the church in the USSR is separated from the state, and the school from the church...»

I shall cite a few figures that will graphically illustrate the present status and functions of religious organizations in the Soviet Union.

There are close on 180 religious associations — churches and sects, which freely observe their rites. There are about 16,000 operating churches, 16 monasteries, 13 ecclesiastical schools, including two higher schools — in Leningrad and Zagorsk, near Moscow. To this we should also add about 750 churches which though not closed are inactive due to a shortage of personnel (a situation rather typical of the West, too.)

Contrary to Vatican allegations, the financial limitations do not concern the Catholic clergy, and Catholic priests continue controlling the funds of their parishes (since the early sixties there has been a «ceiling» for incomes of Orthodox priests).

THE LAW PROTECTS THE RIGHTS OF BELIEVERS

RELIGIOUS associations enjoy the same right of freedom of the press, guaranteed by the USSR Constitution, as other public organizations. They have their own publications and print their writings on paper provided by the state and at government printshops. The Russian Orthodox Church, for instance, prints the illustrated Moscow's Patriarch Magazine and the Orthodox Church Calendar. The All-Union Council of Evangelical Christian-Baptists puts out a Baptist Bulletin. The state also meets the requirements of the Christian, Moslem, Jewish and other religious associations for new editions of the Bible, the Koran, Talmud, and prayer books.

(To be concluded)

На розных шляхах-дарогах праходзяць выпрабаванні магутныя машыны Мінскага аўтамабільнага завода з эмблемай зубра на радыятары. І сустрэчы на гэтых дарогах бываюць самыя незвычайныя.
Фота В. ДУБІНКІ і Ю. ІВАНОВА.

БЕЛАРУСЬ: СТУПЕНІ САЦЫЯЛЬНА-

Нек быў я ў камандзіроўцы на Палессі. Іду праз вёску. На плячо транзістар павесіў, музыку слухаю. Лі хаты стары сядзіць на лаўцы, пыхкае люлькай. Барада густая, як памяло, чорная, як смоль, я проста залюбаваўся. На маё прывітанне стары схіліў галаву, жэстам рукі запрасіў падарожніка прыйсці. Утаропіўшыся позіраю на прыёмнік, дзед доўга маўчаў, потым тыцнуў пальцам у транзістар.

— Людзі ў кішані музыку носяць, от, каб яго ліха, да чаго дадумаліся. — І пакідаў галавой. — Відаць, не наш? — Чаму ж? Якраз наш, мінскі.

— На-аш?! — стары нават люлька з рота выняў, на мяне паглядзеў недаверліва. — Во да чаго дажылі! Даўней тутэйшы граф карэгу і тую ў Францыі заказваў. А цяпер, бач ты, наш брат такую тэхніку робіць. Што значыць, даць людзям ва ўвесь рост узняцца...

Гэтую размову са старым палешуком, які, відаць, памятае яшчэ апошняга цара на Русі, я прыгадаў, чытаючы кнігу Андрэя Ракава «Насельніцтва БССР». Яна літаральна некалькі тыдняў назад выйшла ў мінскім выдавецтве «Навука і тэхніка». Чытаць кнігу, дзе амаль на кожнай трэцяй старонцы табліца ці дыяграма, а кожны радок запоўнены лічбамі, — нялёгка, а, магчыма, і не кожнаму цікава. Але гэтую, мне здаецца, чытач не адкладзе ўбок, пакуль не перагорне апошняю старонку. Асабліва цікава беларускі. І гэта, на мой по-

гляд, з дзвюх прычын. Па-першае, кніга напісана не толькі грунтоўна, з глыбокім веданнем справы, але галоўнае — папулярна. Вясконцыя калонкі лічбаў не стамляюць чытача, а наадварот, прабуджаюць у яго цікавасць, прымушаюць актыўна працаваць мозг — думаць, параўноўваць, рабіць вывады. Па-другое, усё, што напісана на 200 з лішнім старонках, — пра нас, беларусаў, і таму нельга быць абьякным да пастаўленых аўтарам праблем.

Мне нездарма прыйшоў на памяць дзед, што дзівіўся мінскаму радыё-прыёмніку. Гартаеш кнігу А. Ракава і сам міжволі становішся на пазіцыю таго старога палешука: няўжо гэта мы, беларусы, за некалькі дзесяткаў год новага жыцця так далёка пайшлі?! Здаецца, не такі мы ўжо вялікі народ (на 1 студзеня 1968 года ў Беларускай ССР пражывала ўсяго 8 840 тысяч чалавек) і абшары займаем не бяскрайнія (плошча рэспублікі 207,6 тысячы квадратных кіламетраў), але веліч нашых спраў грмыць па ўсім свеце. Славіцца цяпер Беларусь і рукамі рабочых і рукамі хлебарабаў, ёсць у нас і сучасная прамысловасць і багатыя калгасныя гоні. Дзеці тых самых сялян, якімі так пагарджаў колішні памешчык, што нават карэгу не давяраў ім зрабіць, цяпер робяць усё — ад іголькі да электронна-вылічальнай машыны. Беларусы — гэта значыць народ працалюбівы, кемлівы, таленавіты.

Зрэшты, такімі якасцямі валодае,

бадай, кожны народ. Уся справа ў тым, ці дае яму грамадскі і дзяржаўны лад праявіць у поўнай меры гэтыя ўласцівасці. Лічылі ж некалі і беларусаў цёмнай ды лапцюжнікамі. Але насталі іншыя часы, і народ наш усяму свету прадэманстраваў сваю здольнасць у дзяржаўным і гаспадарчым кіраванні, выявіў багатае духоўнае аблічча.

Да рэвалюцыі беларусам не было месца на сваёй зямлі, і яны ехалі шукаць долі. Ехалі ў Сібір і Прыбалтыку, плылі праз акіяны ў Амерыку. Мільёны пакідалі Бацькаўшчыну, ратуючыся ад голаду, галечы, беззямелля. Сёння, калі выхадцы з Беларусі наведваюць свае родныя гнёзды, яны не знаходзяць слоў, каб выказаць захапленне. Паўвека назад мерлі беларусы ад туберкулёзу і халеры, нішчылі іх каўтун і тыф. Кожны год у Беларусі паміраў звыш двух працэнтаў яе жыхароў, у паўтара раза больш, чым у Еўропе і Амерыцы. Цяпер людзі нават не ведаюць, што гэта за хваробы. Ахова здароўя працоўных — адно з найвялікшых нашых дасягненняў. Беларуская ССР цяпер вядома як адзін з раёнаў, дзе смяротнасць — самая нізкая ў свеце. У часы царскай Расіі чалавечы век працягваўся не больш 37 год, а ў наш час сярэдняя працягласць жыцця ў Беларусі дасягае 73 год, амаль удвая даўжэй. У рэспубліцы ўжо налічваецца больш адной тысячы так званых доўгажыхароў — людзей, якім сто і больш год.

Усё гэта — вынік сацыяльна-экан-

мічных пераўтварэнняў, якія адбыліся на зямлі беларусаў за гады народна-дзяржаўнага будавання. Плён сацыялізма мы назіраем у любой галіне матэрыяльнага і духоўнага жыцця народа. Калі мы возьмем сферу вытворчасці, то ўбачым цікавую з'яву: усё меней выкарыстоўваецца мускульная сіла людзей, усё вышэй узнімаецца тэхнічны і агульны ўзровень рабочага, селяніна. Зусім заканамерна, што і ў горадзе і ў вёсцы паступова змяняецца колькасць работнікаў некваліфікаванай і малакваліфікаванай працы і наадварот, узрастае колькасць работнікаў высокай кваліфікацыі і разумовай працы.

Развіццё тэхнікі прывяло да ўзнікнення новых прафесій, пра якія раней і не чулі ў Беларусі: экаватаршчыкі, машыністы, мантажнікі, апэратары. Толькі пасля рэвалюцыі з'явілася прафесія станочніка, бо станкабудавнічыя заводы ў Беларусі выраслі ў гады першых пяцігодкаў. З 1926 па 1959 год, напрыклад, колькасць токараў, фрэзероўшчыкаў і іншых станочнікаў павялічылася ў 33 разы; наладчыкаў, настройшчыкаў, рэгуліроўшчыкаў абсталявання — у 21 раз; шафэраў — у 257 разоў! За гэтымі лічбамі — рост адпаведных галін індустрыі, шырокае развіццё прамысловасці рэспублікі, яе высокі ўзровень.

Каб ісці ў нагу з часам, паскараць тэхнічны прагрэс, ажыццяўляць наслыхова навукова-тэхнічную рэвалю-

ДЖУНГЛІ З АСФАЛЬТАВАНЫМІ СЦЕЖКАМІ

Гісторыя ведае шмат прыкладаў розных эпідэміяў — чумы, халеры, тыфу, ад якіх у розны час пакутавалі розныя народы і краіны. Безумоўна, для ўзнікнення эпідэміяў былі аб'ектыўныя прычыны: голад, галеча, недастатковасць урачэбнай дапамогі.

ЗША лічыцца багатай і развітай краінай, але і сюды завітала эпідэмія — эпідэмія забойства, гвалту, рабунку, якая дасягнула небывалых у гісторыі чалавечства памераў. Тут на змроку чалавек баіцца выйсці на вуліцу. А жанчына! За ніякія скарбы не выйдзе ўначы, нават на аўто не паедзе, бо гвалты і забойствы на кожным кроку.

У амерыканскіх часопісах і газетах, што рассылаюцца па ўсім свеце, змяшчаюцца каляровыя фотаздымкі, дзе рэкламныя агні зыхацяць усімі колерамі вясёлкі. І няўцяжам замежнаму чытачу, што неонавыя лампы асвятляюць асфальтаваныя сцэжкі джунгляў, дзе пануюць звярыныя норавы.

Уявіце, ідзе чалавек па лесе. Насустрэч — воўк. Вядома, сустрэча не з прыемных. А калі чалавек сустрэне чалавек! То ўздых не на поўныя грудзі і скажа: «Цяпер я не баюся нікога, цяпер мы ўдваіх». А ў ЗША чалавек смелы, пакуль адзін, а калі сустрае другога чалавек (не ваўка!), душа ўходзіць у пяці. І не ў полі, не ў лесе, а на вуліцы вялікага горада.

Або яшчэ прыклад. Сярод белага дня пастукае ў дзверы небарака і скажа: «Падайце вады, я млею». Любы чалавек не адмовіць у такой просьбе, любі, але не амерыканец. І не таму, што народ тут не такі, як ва ўсім свеце. Зусім не!

Мне казалі такія выпадкі. Адзін чалавек прыйшоў да свайго прыяцеля і кажа:

— Друг мой, я рашыў за-

біць сваю жонку. Наняў двух забойцаў за 300 далараў, і яны прыкончаць яе на вуліцы. Я ж буду не прычым.

Прыяцель на гэтыя словы адразу ж бярэ тэлефонную трубку і набірае нумар паліцыі. Праз некалькі мінут два паліцыянты тут як тут, пытаюцца:

— У чым справа!

Прыяцель тлумачыць, што гэты чалавек хоча забіць сваю жонку.

А будучы забойца гаворыць:

— Мы жылі разам 18 год і ўвесь час не мірыліся. Цяпер яна мой вораг. Я ўяўляю, што заб'ю чалавек. Але я гляджу на нашага прэзідэнта, які ніколі не жыў з в'етнамцамі, не баючы ад іх крыўды, як я ад сваёй жонкі, а забівае іх сотнямі.

А вось прыклады з прэсы. Ва ўніверсітэце штата Мічыган за апошнія два гады забілі 8 студэнтак.

У Лос-Анжэлесе знішчылі сям'ю з васьмі чалавек, сярод іх была цяжарная жанчына.

У Дэтройце тры бандыты зайшлі ў канцелярыю адной установы і пачалі страляць. Былі забіты чатыры жанчыны.

Усяго не апішаш і на валоў скуру, нават каб пісаў не літарамі, а макавымі зярняткамі.

А чаму бандытам не забіваць і не мардаваць, калі на сумленні прэзідэнта Джонсана 40 000 маладых сыноў Амерыкі і 100 тысяч в'етнамцаў, у тым ліку дзяцей і жанчын! За гэты «гебраізм» новы прэзідэнт Ніксан прызначыў яму 85 000 далараў пенсіі ў год і выдзеліў 25 цэлаахоўнікаў.

Народ ЗША супраць бруднай імперыялістычнай вайны ў В'етнаме, асабліва амерыканскія маці, сыны якіх паміраюць у далёкай краіне. Няшчасныя жанчы-

ны клаліся на рэйкі перад саставам, у якім адпраўлялі іх дзяцей на бойню. Цяжкі затрымліваўся, прыязджалі паліцэйскія і сцягвалі жанчын з рэк.

А для моладзі гэта вайна, як наморднік. У арміі з юнака выб'юць усё чалавечае. Год таму назад адзін сержант падняў па трывозе сваіх салдат уначы і пагнаў іх праз раку. З дванаццаці шэсць утапілася. І той сержант не панёс ніякага пакарання.

Нейкага назабранца так білі, што ён праз тры дні памёр. Гэта не плёткі, а афіцыйнае паведамленне медыцынскай камісіі.

Тут не трэнінг ваенны. Тут не аб тым дбаюць, каб выхаваць байца, а каб выбіць з чалавек ўвесь розум. Справа нялёгка, але мэты сваёй яны дабіваюцца.

У людзей была надзея, што Ніксан спыніць вайну ў В'етнаме, аднак ён не толькі не хоча, але і не можа. Нічога не зменіцца, каб прэзідэнтам ЗША стаў нават сам Ісус Хрыстос. Яго зараз жа ўбралі б і ўкрыжавалі, як убралі Джона Кенедзі, а потым яго брата.

Працяглая вайна дае свае «вынікі». Вось і сёлета з і кастрычніка цана на хлеб падскочыла на 6 цэнтаў за фунт. І гэта не прыватная ініцыятыва, а дзяржаўная. Да гэтага часу фунт хлеба каштаваў 30 цэнтаў, а зараз 36. Дык на колькі гэта працэнтаў! Цэны ўзняліся не толькі на хлеб.

Як жа сёння працыць пенсіянеру, які атрымлівае ў месяц 72 долары! За дом трэба заплаціць 40 далараў, страхоўка жыцця каштуе 12, 10 далараў трэба дадаць штомесяц за святло, ацяпленне і г. д. На астатняе жыць — не хачу.

Што будзе далей, не ведаю.

Я. ШКРАБ.

ЗША.

Куток Мінска.

Фотаэцюд В. ДУБІНКІ.

ІДУЦЬ У ШАСЦІЛЫ ЛІСТЫ

ДА ІВАНА Круціцы з вёскі Шасцілы Мастоўскага раёна ў мінулым годзе прыязджаў са Злучаных Штатаў Амерыкі дзядзька Рыгор Круціца. Добра гасцілася на Радзіме старому эмігранту, многа ўражанняў павёз ён з сабой.

Цяпер у Шасцілы часта прыходзяць з-за акіяна пісьмы. У адным з іх была выразка з газеты «Русский голос», дзе Рыгор Круціца пісаў пра сваё захваленне працоўнымі поспехамі землякоў, пра іх барацьбу супраць ворагаў у Ліпчанскай пушчы ў гады другой сусветнай вайны. Рыгор Паўлавіч перадаваў падзяку мастоўскім урачам, якія лячылі яго тут, калі ён захварэў. Расказаў, як дарага каштуе медыцынскае абслугоўванне ў Амерыцы. «А работай чалавек тут не заўсёды забяспечан, — пісаў далей Рыгор Круціца. — Толькі вайна вырадоўвае нас ад беспрацоўя. Але зароблены на ваенных заказах хлеб не кожнаму лезе ў рот. Вайна, якую сёння вядуць правяччыя класы Амерыкі ў В'етнаме, — сорам і боль простых людзей гэтай краіны».

Калі Рыгор Круціца збіраўся на Радзіму, давалася яму чуць многа ўсякіх небыліц аб жыцці ў Савецкім Саюзе. «Бальшавікі давалі Расію да ручкі. Беднасць і голад пануюць там», — гаварылі яму.

«На самай справе я бачыў багаты край, заможных людзей, у якіх дастатак у хаце, добрае адзенне, — пісаў Івану дзядзька. — Некалі яшчэ твая маці сляпіла вочы і рэзала пальцы, прадуцы кудзелю, а зараз і праслаў ідзе ў доме не ўбачыш, хіба ў музеі».

Часта прыходзяць у Шасцілы з Амерыкі пісьмы. У іх гордасць і захваленне нашай краінай, пажаданне ёй новых поспехаў.

А. ЖАЛКОУСКІ.

ЭКАНАМІЧНАГА РОСТУ

ццю, патрэбны кадры, здольныя кіраваць народнай гаспадаркай, якія ў дакладнасці валодаюць тэхнікай і глыбока разбіраюцца ў эканоміцы. Такія кадры ў Беларусі сёння ёсць. Звыш 620 тысяч чалавек занята разумовай працай, амаль 15 працэнтаў ад агульнай колькасці працоўных рэспублікі.

Аўтар кнігі «Насельніцтва ВССР» дае чытачу магчымасць супаставіць дзве велічыні — Беларусь і свет. Якое месца займае наша рэспубліка сярод іншых народаў? На якіх рубяжах знаходзіліся Беларусь і, скажам, развітыя краіны Еўропы пяцьдзесят год назад і якімі тэмпамі прайшлі гэты гістарычныя адрэзак часу? З беспрадузятасцю старыстыка А. Ракаў выводзіць на старонках сваёй кнігі колькі лічбаў. Аналізуючы іх, чытач сам зробіць правільны вывад.

Паўвека назад Еўропа мела ў сябе слаўныя навуковыя цэнтры, вядомых вучоных. У Беларусі ж былі толькі Мінская балотная і Беняконская сельскагаспадарчая станцыі і некалькі дзесяткаў навуковых супрацоўнікаў. Толькі пры Савецкай уладзе ў нас пачало складвацца сваё навуковае асяроддзе. У даваенны час былі створаны Інбелкульт, Акадэмія навук рэспублікі. У 1940 годзе ў Беларусі ўжо мелася 51 навуковая ўстанова. Сёння іх — каля 190. Прычым сярод іх няма з сусветным імем. І стала звычайнай з'явай, што слаўныя вучоныя свету збіраюцца ў Мінску, ці то ў ін-

стытуце цепла- і масаабмену, ці то ў іншым, каб абмеркаваць важнейшыя праблемы. Таксама нікога цяпер не здзівіць тым, што былы сялянскі хлопец з Беларусі выступае дзе-небудзь у Жэневе на вялікім форуме адукаваных людзей і расказвае, як працуюць беларусы, скажам, над выкарыстаннем атамнай энергіі ў мірных мэтах.

Нашым найкаштоўнейшым набуткам сталі бібліятэкі і тэатры, школы і цудоўныя канцэртныя залы, тэхнікумы і вышэйшыя навукальныя ўстановы. Гэта — вялікія захапы народа, які ў пачатку XX стагоддзя не меў права называцца сваім імем, якому забаранялася карыстацца роднай мовай. Неверагодным здаецца, што за трыццаць тры дзесяцігоддзі (1884—1917) у Беларусі было выдадзена ўсяго... 112 назваў кніг. Толькі за адзін 1967 год выдавецтвы рэспублікі выпусцілі 1790 назваў кніг, агульны тыраж якіх склаў 21 400 тысяч экзэмпляраў. Захапляючыя лічбы, згадзіцеся?

Беларусь стала краем сусветнай пісьменнасці. З 1968 года ў рэспубліцы ўведзена ўсеагульная васьмігадовая адукацыя, а з 1970 года Дырэктывамі XXIII з'езду КПСС намечана перайсці да ўсеагульнай сярэдняй адукацыі. У разліку на тысячу жыхароў, якія заняты ў народнай гаспадарцы, якія заняты ў народнай гаспадарцы, якія заняты ў народнай гаспадарцы, колькасць людзей з вышэйшай і сярэдняй адукацыяй дасягнула лічбы 331. У прамысловасці, сельскай гас-

падарцы, будаўніцтве, на транспарце, у іншых галінах вытворчасці занята больш 457 тысяч спецыялістаў з вышэйшай і сярэдняй адукацыяй. Ва ўсёй царскай Расіі ў 1913 годзе іх было ўдвая менш, чым цяпер у адной нашай Беларусі.

Такая статыстыка выклікае ў чытача пачуццё гордасці за свой народ, які дамогся нечуваных поспехаў, упэўненасць у правільнасці выбранага намі шляху. Бо толькі на шляху сацыялізма стала магчымым нацыянальнае адраджэнне беларусаў, росквіт эканомікі, культуры, навукі, уздым матэрыяльнага дабрабыту ўсяго народа.

Кнізе А. Ракава «Насельніцтва ВССР» можна было б даць надзаглавак: «Усё — пра беларусаў». Сапраўды, аўтар разглядае больш чым паўвекавы шлях нашага народа ў розных аспектах. Ён глыбока і сур'ёзна даследуе дэмаграфічныя працэсы і сацыяльна-эканамічную структуру грамадства. Аўтар цікаваць праблемы ўзнаўлення насельніцтва і прычыны яго міграцыі, размяшчэнне і шчыльнасць, нацыянальны састаў і мова, працоўныя рэсурсы і занятасць жыхароў рэспублікі. Усё гэта цікавіць і чытача: пра сябе заўсёды хочацца ведаць як мага больш.

Думаю, што кніга А. Ракава прыхільна будзе сустрагана і нашымі суайчыннікамі за межамі Бацькаўшчыны. Яны знойдуць у ёй і адностраванне свайго лёсу, і яву сённяшняй Беларусі.

В. МАЦКЕВІЧ.

Першакласніца.

Фотаэцюд М. АМЕЛЬЧАНКІ.

Голас Радзімы
№ 41 (1099)

ПЕРШЫ ВЫКАНАЎЦА

ДА 100-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ УЛ. І. ЛЕНІНА

У сярэдзіне 30-х гадоў у ролі Ул. І. Леніна выступалі адначасова два выдатныя акцёры — Барыс Шчукін і Максім Штраух.

Творчая ўдача сталічных майстроў з'явілася прыкладам для многіх акцёраў усёй неабдымнай нашай краіны. Ленін загаварыў на мовах нацыянальных тэатраў, у тым ліку і па-беларуску. Стварыў вобраз правадыра працоўных і артыст тэатра імя Якуба Коласа, а затым Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Павел Малчану. Амаль чвэрць стагоддзя іграў і ўдасканальваў гэтую адказную ролю славы артыст.

Вялікія дасягненні акцёраў, стварыўшых вобраз Леніна на сцэне і ў кіно, агульнапрызнаны. Творчыя пошукі не спыняюцца. Сведчаннем гэтаму — арыгінальнае рашэнне ролі Леніна ў новым фільме «Шостае ліпеня». Артысты, якія ігралі Леніна ў кіно, могуць скласці цяпер не малы спіс. А вось самы першы выканаўца даў зусім не прафесійны акцёр.

У 1926 годзе маладыя савецкія кінематаграфісты Сяргей

Эйзенштэйн і Эдуард Тысэ атрымалі сусветную вядомасць у выніку нечуванга поспеху створанага імі фільма «Браняносец «Пацёмкін». У хуткім часе яны былі запрошаны ў Прэзідыум ЦВК СССР.

Набліжалася дзесяцігоддзе Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі. Урад стварыў юбілейную камісію на чале з М. Калініным. На адным з пасяджэнняў узнікла пытанне, каму даручыць пастаноўку гістарычна-дакументальнага і разам з тым мастацкага фільма «Кастрычнік». Пагадзіліся прапанаваць яе Сяргею Эйзенштэйну, Рыгору Аляксандраву і Эдуарду Тысэ. У аснову сцэнарыя былі ўзяты матэрыялы з кнігі Джона Рыда «10 дзён, якія ўзрушылі свет».

Да юбілейнага свята заставалася ўсяго шэсць месяцаў, а па самых мінімальным разліках фільм мог стаць гатовым года праз паўтара. Каб паскорыць працу, здымачная група вырашыла працаваць у дзве, а падчас і ў тры змены.

Самым складаным было пытанне, як увасобіць вобраз Ул. І. Леніна на экране. Па

загаду Эйзенштэйна пачалі шукаць чалавека, вонкава падобнага да Леніна.

У працэсе пошукаў, а пазней распрацоўваючы ленынскія сцэны на здымачнай пляцоўцы, Эйзенштэйн увесь час раўняўся з Надзеждай Канстанцінаўнай Крупскай і Марыяй Ільінічнай Ульянавай. Улічваў іх парады і заўвагі.

Нарэшце быў знойдзены патрэбны тыпак. Жыхар Нова-Расійска Васіль Нікандраў, які працаваў механікам у порце гандлёвага параходства, адразу здзівіў кінематаграфістаў сваім поўным вонкавым падабенствам з Ільічом. Кінарэжысёр Міхаіл Ром у кнізе «Размовы пра кіно» напісаў аб ім: «Яго сапраўды не трэба было грывіраваць». І калі ён у ленынскім касцюме, кепцы, чаравіках і гальштуку ў гарошак выходзіў на вуліцу, дык людзі, сутыкаючыся з ім, камянелі».

В. Нікандрава пазнаёмілі з Н. Крупскай і М. Ульянавай. Яны былі незвычайна ўражаны рэдкім падабенствам, а калі фільм быў гатовы, выказалі задавальненне творчым вынікам.

С. Эйзенштэйн быў вельмі ўдзячны кінарэжысёру Б. Чайкоўскаму. Гэта ён, здымаючы ў Нова-Расійску фільм «У тыле ў белых», заўважыў В. Нікандрава, пазнаёміўся з ім і паведаміў аб ім Эйзенштэйну.

Па прыродзе сваёй В. Нікандраў быў натурай мастацкай. Ён захапляўся тэатрам. Усё

вольны час аддаваў мастацкай самадзейнасці. Быў здольны да малявання. Лічыўся неблагім майстрам гравёрнай справы. На здымках ён разумее з паўслова, чаго ад яго патрабава-лі.

На вялікі жаль, ён так і не стаў прафесійным артыстам, хоць меў для гэтага выдатныя здольнасці. Затое па гэтым шляху пайшоў яго сын. Павел Васільевіч Нікандраў, заслужаны артыст Беларускай ССР, зараз жыве і працуе ў Маскве.

Кінафільм «Кастрычнік» узноўлен на экраны. Асабліва моцнае ўражанне застаецца ад выступлення Ул. І. Леніна ў Петраградзе з браневіка на плошчы каля Фінляндскага вакзала. Здаецца, мы прысутнічаем не ў кіназале, а стайм у згуртаваным рабочым натоўпе і слухаем жывога Леніна.

Гэты эпізод прызнаны ўзорам кінематаграфічнай дасканаласці. Яго аналізуюць і вывучаюць у шмат якіх кінанавучальных установах свету.

На жаль, у тагачаснай кінатэхніцы адсутнічаў гук, але праз умельства пастаноўшчыка і апэратара, праз жывую натхнёнасць першага выканаўцы вялікага вобраза мы і ў нямым фільме адчуваем хвалявую ўзніслаць дарагога нам ленынскага аблічча.

А. СЛЕСАРЭНКА.

ВЫВУЧЭННЕ ПОЛЬСКІХ ГАВОРАК

Мовазнаўцы раду савецкіх рэспублік у кантакце з Польскай акадэміяй навук падрыхтавалі да друку ў Мінску першы зборнік «Польскія гаворкі ў СССР, 1969 год». Ён з'яўляецца вынікам трохгадовых даследаванняў і змяшчае пераважна апісанні гаворак на тэрыторыі Беларусі і Літвы, атрыманыя навуковымі экспедыцыямі. Ёсць таксама матэрыялы з Украіны і з Латвіі.

У Інстытуце мовазнаўства Акадэміі навук Беларусі, які ўзначальвае і каардынуе вывучэнне гэтай праблемы ў маштабе краіны, усе даследаванні мяркуюцца завяршыць у 1972 годзе. Гэта дазволіць стварыць поўнае апісанне польскіх гаворак і выпусціць невялікі дыялектны атлас. Картатэка, складзеная ў Інстытуце, ужо налічвае звыш шасцідзiesiąці тысяч лексічных адзінак з каментарыямі.

А. СЛЕСАРЭНКА.

ДЗЕНЬ ДОБРЫ, МУЗА РАСІІ

На працягу 5 дзён — з 6 па 10 кастрычніка — у Беларусі праходзілі літаратурныя вечары пісьменнікаў Расійскай Федэрацыі, прысвечаныя 100-годдзю з дня нараджэння Ул. І. Леніна.

Пісьменніцкае слова гучала на заводах і фабрыках, у калгасах і саўгасах, на будоўлях і ў навучальных установах рэспублікі.

— Праводзіць вечары, тыдні, дэкады братніх літаратур у Беларусі стала ўжо добрай традыцыяй. — сказаў сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР І. Шамякін. — Абмен думкамі, планами, меркаваннямі, які праходзіць у шчырых размовах, спрыяе яшчэ большаму яднанню братніх літаратур, пашырае круггляд саміх творцаў.

Многае зроблена для таго, каб пазнаёміць усесаюзнага чытача з творамі беларускіх пісьменнікаў. У выдавецтва «Савецкі пісьменнік» выходзяць на рускай мове зборнікі вершаў Анатоля Вярцінскага, Ніла Гілевіча і Адама Русака, раманы Івана Навуменкі «Вецер у соснах» і Алеся Савіцкага «Палы — зялёнае горкае». Перавыдаюцца раманы Івана Мележа «Людзі на балоце» і «Подых навалніцы», выходзіць у свет кніга крытычных артыкулаў Нічытара Пашкевіча.

Выдавецтва «Молодая гвардыя» выпускае аднатомнік выбраных твораў Васіля Быкава, апавесці Барыса Сачанкі і ў серыі «Бібліятэчка выбранай лірыкі» — зборнік вершаў Рыгора Барадуліна.

НА ЗДЫМКУ: літаратары РСФСР у адным з цэхаў магілёўскага «Лайсанбуда».

Фота М. ЖАЛУДОВІЧА.

«ЛЮБЛЮ РАДЗІМУ Я ЛЮБОЎЮ ТРАПЯТКОЮ»

155 год назад у багатай дваранскай сям'і нарадзіўся хлопчык, якому суджана было пражыць нядоўга, але яркае жыццё і стаць зоркай першай велічыні на небасхіле рускай і сусветнай літаратуры. Хлопчык гэты быў Міхаіл Юр'евіч Лермантаў.

Лермантаў рана пачаў пісаць, але ўпершыню яго голас пачула ўся Расія ў 1837 годзе — годзе забойства Пушкіна. 23-гадовы паручнік мужа кінуй у твар правіцелям царскай імперыі гнёўныя словы:

Забойцы Генія і Славы,
і Свабоды,
З нахабнай прагнасцю
вы абступілі трон!
Законны вас ахоўваюць
заўсёды,
І вам ні суд, ні праўда —
не закон!

І кожны раз сціскаецца сэрца, калі чытаеш прарочыя радкі:

Забойца свой удар
спакойна
Навёў... Асуджаны паэт:
Пустое сэрца б'ецца роўна,
Не скалануўся пісталет, —

бо праз чатыры гады і сам Лермантаў сустрэў апошнюю хвіліну жыцця пад дулам пісталета Мартынава.

За верш «Смерць паэта» ўлады выслалі Лермантава на Каўказ, дзе ў той час ішлі ваенныя дзеянні. Там паэт, зачараваны прыгажосцю і паданнямі краю, піша свае славы каўказскія вершы і пазмы. Там ён сумуе па родных палетках і прысвячае радзіме шчырыя, кранальныя радкі:

Люблю радзіму я любоўю
трапяткою!
Яе не пераможа розум мой...

Люблю дымок на
раздарожжы,
Агеньчык, што расклаў
абоз,
І на пагорку ў жоўтым
збожжы
Сям'ю бялявую бяроз...

Асоба Лермантава неаддзяліма ад яго творчасці, яго вершы — нібы жывое трапяткое сэрца паэта, які спазнаў вяр-

шыні і глыбіні чалавечых пацужыяў, які страгна прагнуў добра і справядлівасці, балюча адчуваў фальш і крывадушнасць акаляючага свету і пратэставаў супраць яго, і бязмерна пакутаваў:

Наступнае не вабіць марай,
Мінулае гняце тугой,
І, як злачынец перад карай,
Душы я прагну дарагой.

Міхаіл ЛЕРМАНТАЎ

ВЕТРАЗЬ

Бялее ветразь адзінокі
Там, дзе блакітны небасхіл.
Чым вабіць свет яго далёкі!
Чым родны край яму не міл!

Б'е хваля, вецер завывае,
І мачта гнецца і рыпіць;
Ды не! Ён шчасця не шукае
І не ад шчасця прэч
бжацьці!

Пад ім струмень святлей
за прасінь,
Над ім прамень нябесны
той!

А ён, бунтоўны, буры
просіць,
Нібыта ў бурях ёсць спакой!

Пасля разлукі твой партрэт
Я на грудзях маіх нашу;
Як здань былых і зім і лет,
Ён радуе маю душу.

Адаўшы сэрца іншым дням,
Я разлюбіць яго не зможу;
Так храм пакінуты — ўсё
храм,

Кумір нізрынуты — ўсё бог!
Я не хачу, каб свет чытаў
Маю таемную аповесць;
Аб тым, які жыў я і кахаў,
Я не яму складаю споведзь!..

Бог і сумленне судзі ёй,
Да іх пакутай я прыкуты;
І хай мяне карае той,
Хто вынайшаў мае пакуты;

Дакор пусты, дакор людскі
Душы высокае не ўзрушыць;
Няхай шуміць прыбой
марскі—
Уцёса хвалямі не зрушыць;

Стаіць ён, дзвюх стыхій
жыхар:
Вышынь панурых, хваль
шалёных,
І, апрача грывот і хмар,
Ніхто не знае дум ягоных...

М. Ю. ЛЕРМАНТАЎ
ВЫБРАНАЯ ПАЗЭІЯ

На канцэртных пляцоўках ВДНГ і паркаў сталіцы нашай Радзімы выступаў танцавальны ансамбль Баранавіцкага гарадскога дома культуры «Юрачка». Гэтак харэаграфічнаму калектыву няма яшчэ і года, але ў яго рэпертуары ўжо дванаццаць танцаў народаў СССР. Юнацтва, запал, веселасць самадзейных выканаўцаў, высокае майстэрства, якое здолеў ім прывіць кіраўнік калектыву Міхаіл Пузанаў, падабаюцца глядачам. НА ЗДЫМКУ: выступае «Юрачка».

Фота А. ПЕРАХОДА.

В час дня, ваше превосходительство

Недавно в журнале «Москва» была опубликована вторая часть романа Ари. Васильева «В час дня, ваше превосходительство...», в которой рассказывается об истории предательства генерала Власова, о судьбах обманутых им людей, о героической работе советских контрразведчиков в тылу врага. С сегодняшнего номера мы начинаем печатать вторую часть романа «В час дня, ваше превосходительство...».

1943 ГОД, МАРТ

Случается, и довольно часто, что люди, занятые своими обычными будничными делами, не имеют представления о том, что где-то далеко от них происходят события, которые рано или поздно так или иначе повлияют на их судьбу, изменят их жизнь подчас самым коренным образом.

В начале марта 1943 года в Москве, в одном из кабинетов дома 2 на площади Дзержинского, комиссар государственной безопасности третьего ранга вызвал секретаря, подал ему листок из блокнота.

— Прошу как можно быстрее привести справку, где сейчас живет и что делает этот товарищ.

На листке ровным прямым почерком комиссара было написано: «Мартынов Андрей Михайлович, 1898 года, член партии с 1918 года, уроженец гор. Шуи».

Комиссара государственной безопасности третьего ранга звали Алексей Михайлович Мальгин.

Директор алексинской средней школы Андрей Михайлович Мартынов в начале марта 1943 года был занят крайне важным для него делом — добывал торф для отопления школы. По его подсчету, запаса топлива при строжайшей экономии могло хватить самое большее на десять дней.

На ближайшем торфяном предприятии «Мартово — Объединенное» сухого, пригодного для топки торфа не было — весь вывезли к электростанции еще осенью. Электростанция, считавшаяся до войны предприятием местного значения, в военное время вывучала промышленность двух областей. Сухой торф можно было еще получить на небольшом полукустарном торфяном предприятии «Черный мох», но оно находилось от Алексина в двадцати семи километрах, а школа никаким транспортом не располагала.

Председатель колхоза Евдкия Королева, которую вся округа называла Королихой, хотела помочь школе, но у нее самой на все про все было семь лошадей, да и те стояли без корма. Обещали помощь в МТС, но Мартынов не верил, что из этого что-нибудь выйдет — в МТС дела шли плохо.

Ждать чуда Мартынов не мог, в конце марта рухнет дорога, и тогда все — до тепла закрывай школу. И Андрей Михайлович собрался в районный отдел народного образования.

Мартынов проснулся рано. До районного центра от Алексина на дорогу уходило часа полтора, а Андрею Михайловичу хотелось попасть в районные организации к началу рабочего дня — дел хватало и помимо торфа.

Как всегда за последнее время, первой мыслью у Мартынова была мысль о сыне...

Весной сорокового года Феликс окончил областной педагогический институт. При распределении его послали не в школу, а в редакцию областной газеты — об этом позаботился редактор, так как Феликс еще студентом много писал, его охотно печатали. Подпись под очерками «Ф. Мартынов» часто мелькала на страницах.

Последнее письмо от сына пришло в октябре сорок первого года; он сообщил, что добровольно вступил в народное ополчение. Штамп на конверте стоял московский — Феликс опустил письмо уже по пути на фронт.

И с тех пор ни одной строчки. Полтора года томительной, тяжелой неизвестности.

Андрей Михайлович считал сына погибшим. Он никогда не говорил об этом жене и младшим детям — шестнадцатилетней Маше и тринадцатилетнему Мише. Надежда Ивановна тоже была уверена, что Феликса нет в живых, и все же часто спрашивалась в сельсовете, нет ли письма, хотя отлично понимала, что если бы какое-нибудь известие пришло, передали бы немедленно...

В январе сорок второго года к Мартыновым приехала неожиданная гостья — литературная сотрудница областной газеты Марина Часова, привезла чемодан Феликса.

Она рассказала, что давно, еще со студенческой поры, дружила с Феликсом. До войны Марина работала в областной комсомольской газете, и они часто вместе ездили в командировки. «Он вам разве не рассказывал?» Марина закончила разговор неожиданным признанием, что выходит замуж и ей теперь неудобно хранить у себя вещи Феликса. «Вы уж, пожалуйста, извините...»

Вечером Марина уехала. Надежда Ивановна проплакала всю ночь.

В чемодане оказался костюм Феликса, рубашки, две записные книжки, папка с газетными вырезками и будильник, купленный Надеждой Ивановной, когда сын уезжал в институт.

Вот и все, что осталось от первенца. Андрей Михайлович перечитал все, что успел опубликовать сын; судя по началу, из него вышел бы неплохой журналист. Из записных книжек отец понял — Феликс мечтал стать писателем.

— Когда? — спросила Надежда Ивановна, наливая мужу чай.

— Часам к семи, — ответил Андрей Михайлович, поняв, что жена спрашивает, когда он возвратится из района.

— Я поздно, — сказала Надежда Ивановна. — Опять просидим.

Мартынов знал, что сегодня у жены заседание правления колхоза, где она работала бухгалтером.

— Не забудешь?

Мартынов понял, что жена волнуется, как бы он не забыл заглянуть в райвоенкомат — вдруг там получили что-нибудь про Феликса.

— Что ты!

Андрей Михайлович надел рюкзак, постоянный спутник походов в районный центр, поцеловал жену.

Еще не рассвело. Хрустнул ледок на замерзшей за ночь луже около калитки...

Идти было легко, привычно.

Мартыновы жили в Алексине больше десяти лет. К ним все привыкли, все считали Андрея Михайловича хорошим учителем и организатором — на третий год его назначили директором школы. Надежда Ивановна слыла толковым экономистом. Никому и в голову не приходило, что Мартынов в молодости работал с Дзержинским, много раз видел Владимира Ильича, разговаривал с ним. Не знали и о том, что Андрей Мартынов участвовал в раскрытии контрреволюционных заговоров.

О работе Мартынова в ВЧК знали по документах лишь работники учетного отдела райкома партии, но эти люди, как известно, разговорчивостью не отличаются.

Сам Андрей Михайлович о своей боевой молодости никому не рассказывал. Орден Красного Знамени, полученный за участие в подавлении Кронштадтского мятежа, как правило, лежал в красной коробочке, а когда в торжественные дни Мартынов появлялся с орденом, на расспросы, за что он его получил, кратко отвечал:

— В гражданскую...

Жизнь Мартынова круто повернулась после кронштадтских событий. Тяжело раненный, он больше двух месяцев провёл в петроградском госпитале. По приезде в Москву Андрей Михайлович на другой же день явился в ВЧК и узнал, что о нем несколько раз справлялся Дзержинский.

Феликс Эдмундович принял Мартынова немедленно, поздравил с наградой, спросил про здоровье и неожиданно предложил:

— Я, Андрей, по совместительству теперь еще и председатель комиссии при ВЦИКе по улучшению жизни детей... Мне очень нужны энергичные, беспокойные люди. Хотите мне помочь?

Мартынов стал инспектором комиссии по улучшению жизни детей. Вскоре он понял — без образования дальше жить нельзя. Это было время, когда возвратившиеся

с фронтов красноармейцы и красные командиры садились за парты, партизаны шли на рабфаки, комсомольские и партийные работники умоляли укомы и губкомы «отпустить на учебу». Андрей Мартынов на всю жизнь запомнил стихи:

Из вымуштрованных бойцов
Мы превратились в геометров
И променяли жаркий пламень слов
На холод цифр и строгость метров.
Мы строим крепкие на диво этажи
На диво крепкими руками,
И стали партизанские ножи

Послушными хозяйскими ножами...

Хотя «деткомиссия» являлась учреждением штатским, Андрей по привычке написал не заявление, а рапорт и передал его через секретаря Дзержинскому.

На другой день Феликс Эдмундович, встретив Мартынова в коридоре, сухо сказал:

— Зайди!

У Андрея екнуло сердце: «Откажет!»

Дзержинский достал из папки заявление и вслух прочел: «Прошу откомандировать меня на учебу. Обязуюсь после получения образования вернуться обратно на работу».

Поднял глаза на Мартынова. Андрей заметил в них веселые искры и облегченно подумал: «Отпустит!»

— Сколько лет учиться собираетесь?

— Пять... Два года на подготовительном, три на основном...

— Значит считаете, что мы с детской беспризорностью за пять лет не справимся?

— Наверное, раньше...

— Тогда зачем написал, что обратно приедешь?

— Я про ВЧК...

— Если бы мне сейчас было столько же лет, как тебе... Красным карандашом написал на рапорте: «Согласен».

Андрей Мартынов, двадцати пяти лет, женатый, глава семьи, член РКП(б), чекист запаса, превратился в студента подготовительного курса педагогического института.

Было трудно. Хорошо, что Феликса забрали к себе в Иваново дед и бабушка. Зарплаты Нади и стипендии едва хватало на двоих. Каждое воскресенье Андрей с раннего утра отправлялся на товарный двор Курского вокзала — Московский Совет распорядился, чтобы биржа труда посылала студентов на погрузку вне очереди.

Самым трудным оказалось за два года одолеть программу средней школы. Особенно тяжело давалась алгебра. Сначала Андрей получал одни «уды». Преподаватель Лапин, из бывших офицеров, каждый раз сопровождал отметку одним и тем же разговором:

— Не знаю, дорогой товарищ, что с вами делать... Впереди у вас в институте интегральное исчисление, а способностей никаких...

И добавлял с ехидством: — Вот в Германии, говорят, даже лошади интегрируют...

Андрей невозмутимо отвечал:

— Возможно... Постараюсь догнать лошадь...

К концу года Лапин сдался, поставил «отлично».

— А вы молодец, Мартынов...

Был январь 1924 года. Стужа. В Колонном зале Дома Союзов лежал Ильич. Андрей встал в очередь в три утра. Мимо гроба прошел в одиннадцать. В почетном карауле стоял Дзержинский. Бледное суровое лицо, казалось, высечено из мрамора.

После занятий в институте Андрей бежал в библиотеку Румянцевского музея, переименованную в начале 1925 года в Публичную библиотеку им. В. И. Ленина — толь-

ко там поработать и, что греха таить, за десять копеек получить в буфете ужин. И дешево, и без хлопот, не надо обременять Надю.

Вечером 31 октября Андрей шел домой по Знаменке. У ворот большого дома дворник поднимался по лестнице с траурным флагом: Мартынов, наверное, не обратил бы внимания, если бы прохожий не спросил дворника:

— Кто умер?

— Фрунзе...

На всю жизнь остались в памяти горькие минуты. В гостинице «Якорь» на Тверской в номере у приехавшего из Иваново-Вознесенска Михаила Ивановича Мартынова собрались земляки. Перекидывались редкими фразами.

— Не уберегли Михаила Васильевича...

— Подумать только, умереть в сорок лет...

Посидели, погоревали и разошлись. Андрей проводил комжора Анфима Ивановича Болотина и вернулся.

Михаил Иванович сиротливо сидел на узеньком диванчике.

— Ты что? — спросил он сына.

— Что-то домой не хочется...

Отец заплакал.

— Не уберегли!..

На другой день на семинарских занятиях по истории партии Андрей рассказывал о встречах с Фрунзе. Вспомнил и про первое знакомство — как давно, еще до революции, в лесу Фрунзе сломал гриб, и Анфим Болотин сердито заметил: «Это тебе не огурец!» Студенты слушали молча. Слышно было, как за окном лил запоздалый дождь. Андрей думал: «Сколько с тех пор прошло лет? Всего восемнадцать, а кажется — вечность».

Много времени спустя Андрей в большой аудитории Политехнического музея услышал Маяковского. Мартынов не был тут с памятных дней апреля 1918 года — тогда он слышал Ленина, выступавшего с докладом об очередных задачах Советской власти.

Маяковский читал «Во весь голос»:

...Мы
диалектику
учили не по Гегелю.
Бряцанием боев
она врывалась в стих,
когда
под пулями
от нас буржуи бегали,
как мы
когда-то
бегали от них.

Летом 1926 года студент предпоследнего курса Андрей Мартынов, снова выступав в очереди много часов, прошел мимо гроба Дзержинского. У выхода из Колонного зала Андрея остановил Петерс:

— Идем со мной...

Вместе прошли в комнату, где формировался почетный караул. Петерс сказал распоряжителю:

— Это Мартынов, наш...

Андрей стоял в ногах, не отрывая глаз от Петерса, стоявшего напротив. — только бы не видеть лица Дзержинского — не хотелось верить, что Феликс Эдмундович мертв: «Если бы мне сейчас было столько же лет, как тебе...»

Весной 1927 года Мартынова со справкой, гласящей, что «предъявитель сего имеет право преподавать общественные науки, а также иностранный язык (немецкий), направлены в глухой уезд Вологодской губернии. Конечно, можно было «потерговаться» и попроситься поожнее, в крайнем случае в родные ивановские места, но дисциплинированность, ставшая постоянной нормой поведения, не позволила отказаться от назначения. Только через четыре года перебрались поближе к родине — в Алексин.

(Продолжение следует.)

ПРАМАЦІ ПАЛТАЎСКОЙ БІТВЫ

Пануры і маўклівы асенні лес. Адкрывалі кветкі, адзіненлі птушыныя галасы. Толькі ў дальнім яры рыпіць, нібы дрэнна змазане кола, нейкая лясная істота. У задуменні кружачка жоўтыя лісты, усцілаючы зямлю хрусткім дываном.

Ляцязь гады, праходзяць дзесяцігоддзі, мінаюць стагоддзі, а лес усё такі ж — маўклівы, велічны, урачысты. Як і ў тую кастрычніцкую раніцу, калі па апалых лісцях цяжка ступалі салдаты Пятра I. Патаемнымі ляснымі сцежкамі, «чрез болота и переправы жестокие», аёў іх беларускі селянін у вёску Лясную, дзе разварнуў у баявым парадку свае галоўныя сілы корпус Левенгаўпта.

Ішоў восьмы год вайны Расіі са Швецыяй, якая пачалася ў 1700 годзе за жыццёва неабходны для краіны выхад да Балтыйскага мора. Неспрыяльна для рускіх пачалася гэта вайна: пад Нарвай шведскі кароль Карл XII атрымаў перамогу і рушыў у Польшчу. Выкарыстаўшы перадышку, Пётр I сабраў добрае войска. Гэтыя весткі дайшлі да Карла XII, і ён, расправіўшыся з Польшчай, усё свае сілы кінуў на Расію.

Шлях яго ляжаў праз Беларусь. Нялёгкім ён быў для шведскіх палкоў. Гараджане і сяляне хавалі хлеб, а што не маглі схаваць, палілі. Камандуючы рускай арміяй Меншыкаў паведамляў, што шведы «мучаць, вешаюць, паляць мужыкоў... каб яны хлебныя ямы паказвалі».

Арміі Карла XII не хапала правіянту, а тут яшчэ мясцовыя жыхары рабілі на дарогах засекі і завалы, каля якіх наладжвалі засады. Недалёка ад Гродна, трапіўшы ў такую засаду, ледзь не загінуў ад партызанскай кулі сам шведскі кароль.

Ад мясцовых жыхароў атрымліваў Пётр I звесткі аб прасоўванні арміі праціўніка. Ад іх жа даведаўся рускі цар аб тым, што на дапамогу Карлу XII спяшаецца з Рыгі 16-тысячны корпус Левенгаўпта з вялікім абозам.

Пётр I стварыў спецыяльнае злучэнне ў 12 тысяч чалавек, і раніцай 9 кастрычніка рускае войска рушыла да Лясной. У поўдзень яно выйшла да пазі-

цыі праціўніка. Шведы адразу ж кінуліся ў атаку, разлічваючы адным ударам змяць войска Пятра. Але рускія вытрымалі, разварнулі свае баявыя парадкі, і грывнуў бой.

Чатыры гадзіны працягвалася жорсткая бітва. Некалькі разоў пазіцыі пераходзілі з рук у рукі. Рускія салдаты біліся, не шкадуючы жыцця. Пятру I дакладвалі: «Чатыры разы нашы ружжы напаяліся так, што нельга было ў руках трымаць. Чатыры разы набівалі мы кулямі сумкі, пазухі і кішэні, усё поле было пакрыта кулямі, што зямлі не было відаць. Але нідзе ні на адзін крок мы не падаліся перад шведам».

Вечарам шведы адыйшлі да сваіх умацаванняў, а ўначы, кінуўшы параненых, артылерыю і рыштунак, збеглі. У бітве пад Лясной яны страцілі 8 500 забітых, 1 000 палонных, увесь абоз — сем тысяч павозак з правіянтам і боепрыпасамі, усю артылерыю — 17 гармат, 44 сцягі і штандары. У рускіх было забіта 1 111 чалавек і 2 856 паранена.

Уцалелыя шведскія салдаты і афіцэры ўкрыліся ў лясах. Іх праследавалі атрады рускіх і мясцовыя жыхары. Пётр I пісаў, што ўцеклых шведаў «по лесам мужики зело бьют». З 16-тысячнага корпуса Левенгаўпта да Карла XII дабралася трохі больш за 4 тысячы чалавек.

Разгром шведаў пад Лясной меў велізарнае значэнне для далейшага ходу ўсёй вайны. Неацанімую дапамогу войскам Пятра аказвала насельніцтва Беларусі. Увайшоў у гісторыю Паўночнай вайны і просты беларускі селянін з вёскі Лапацічы, які вывёў рускіх да Лясной. На жаль, імя яго засталася невядомым.

Праз 200 год на полі бою пад Лясной былі ўзведзены мемарыяльная капліца і помнік. На ім кароткі і выразны надпіс: «У памяць аб бітве пад Лясной — прамаци Палтаўскага бою». У капліцы ў 1958 годзе, у дзень 250-годдзя слаўнай перамогі, быў адкрыты музей. У гэты музей, які знаходзіцца на шляху ад Магілёва да Слаўгарада, прыходзяць людзі, каб прынесці даніну павагі рускай зброі, бяспрашшу і мужнасці нашых продкаў.

Т. РЭУОВІЧ.

У сапраўднае свята дружбы творчай моладзі выліўся Трэці міжнародны фестываль маладзёжнай палітычнай песні, які праходзіў у Сочы. Некалькі дзён маладыя спевакі Балгарыі, Венгрыі, Польшчы, Югаславіі, Кубы былі гасцямі мінчан і выступілі перад глядачамі на сцэне Мінскага палаца спорту. Моладзь спявала аб галоўным, што хвалюе народы сёння, — аб барацьбе за мір, за свабоду, за шчасце, аб адказнасці маладога пакалення за лёс міру. Гледачы пазнаёміліся з пераможцамі фестывалю Уладзімірам ГАУРЫЛАВЫМ (СССР), Марыяй РАДОВІЧ (Польшча), Лоўрдэс ГІЛЬ (Куба) і іншымі.

Фота В. ДУБІНКІ.

«ЗАЛАТАЯ» АЛЕНА

У Гаване на чэмпіянаце свету па фехтаванні залаты медаль і званне мацнейшай рапірысткі заваявала мінчанка Алена Новікава.

Студэнтцы Мінскага педагогічнага інстытута імя Горкага Алена Новікавай належаць усе вышэйшыя тытулы: у мінулым годзе яна стала алімпійскай чэмпіёнкай, нядаўна ўпершыню выйграла званне чэмпіёнкі Саветаў Саюза, а зараз перамагла на сусветным першынстве, куды сабраліся лепшыя фехтавальшчыкі многіх краін.

Пасляхова пераадолеўшы прапэдня паядынкі, Новікава трапіла ў фінал. Тут яна атрымала пяць перамог і толькі адзін бой праіграла — моцнай румынскай фехтавальшчыцы Дрымба. Румынка мела столькі ж перамог, колькі і мінчанка. Паміж імі адбыўся паядынак для вызначэння чэмпіёнкі свету. Яго выйграла Алена Новікава. Гэта вялікі поспех таленавітай мінскай фехтавальшчыцы. Дрымба заняла другое месца, савецкая рапірыстка Святлана Чырнова атрымала бронзавую ўзнагароду. Мінчанка Таццяна Самусенка заняла чацвёртае месца.

Гумар

Маленькі Пеця тайком ад маці прыйшоў да суседкі і спытаў:

— Скажыце, калі ласка, зам не перашкаджае тое, што я кожны дзень практыкуюся на піяніна?

— Яшчэ як!

— Тады вельмі прашу вас, як мага хутчэй паскардзіцеся маёй маме.

На вуліцы сустракаюцца двое:

— Чаму ты такі змрочны? Што цябе непакоіць?

— Работа. З сямі раніцы да трох дня, толькі з адным гадзінным перапынкам.

— І даўно працуеш?

— З заўтрашняга дня.

Жанчына аглядае выстаўку карцін. З асаблівай увагай глядзіць яна на цудоўны легкі пейзаж. Нарэшце вымае запісную кніжку і запісае назву карціны і прозвішча мастака.

— Вы хочаце купіць гэтую карціну? — пытаецца ў яе.

— Не, я хачу даведацца ў мастака, дзе ён быў летам.

— Я вывучыў англійскую мову па радыё...

— Гэта і відаць. У тваім вымаўленні адчуваюцца атмасферныя перашкоды.

— Я хачу сырых устриц. Толькі яны пазіны быць не занадта вялікімі і не вельмі маленькімі, не вельмі салёнымі і не занадта мяккімі. Зразумела?

— Так, сэр. Жадаецца устриц з жэмчугам ці без яго?

Сіньор Джузеліні пазваніў дадому жонцы і папрасіў яе прыгатаваць усё неабходнае, каб ён змог прыбыць толькі што купленую карціну.

Прышоўшы дадому, ён знайшоў на сталае вату, бінт, ёд, бром, пластыр.

На выпускным вечары ў інстытуце юнак дзякуе выкладчыку французскай мовы.

— Дзякую, я вам вельмі ўдзячны. Калі я магу вам аказаць якую-небудзь паслугу, скажыце, калі ласка.

— Я вас вельмі прашу, — адказвае выкладчык, — нікому не кажыце, што вы вызучалі французскую мову ў мяне.

Пад-над шчыраю Шчарай, над шчодрою Шчарай,
Па-над плынню чырвонай і рыжай травой
Плачуць чорныя цені на фоне пажару,
Моляць кані аб кроплі вады дажджавой...

Сыты быў бы, здаецца, паветрам духмяным,
А п'яны — ад празрыстай расінкі адной,
І любіў бы, і вымаліў людзям і каням
Дараванне, святанне, любоў і пакой.

Ул. КАРАТКЕВІЧ,
Фотаэцюд К. ЯКУБОВІЧА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ.

НАШ АДРАС: МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 77.
ТЭЛЕФОНЫ: 6-19-31, 6-97-92, 6-18-88, 3-15-15.

БЕЛАРУСКІ ЭКСЛІБРЫС — НА ЭКСПО-70

У апошнія гады павысілася цікавасць мастакоў да такой формы малой графікі, як экслібрыс. Гэта засведчыла і рэспубліканская выстаўка кніжнага знака, якая экспанавалася ў Мінску, Гомелі і будзе паказана ва ўсіх абласных цэнтрах рэспублікі.

Аб росце культуры беларускага экслібрыса сведчыць у прыватнасці, і той факт, што на выстаўцы ЭКСПО-70 у

НАРАДЖЭННЕ КАПЭЛЫ

Аматары сцэны Нясвіжшчыны павіншавалі з днём нараджэння самы малады самадзейны калектыў — харавую капэлу.

Новая харавая капэла атрымала назву свайго горада, дзе яна нарадзілася — «Нясвіж». Гэты калектыў аб'ядноўвае звыш

Японі сярод двухсот шасцідзсяці кніжных знакаў, створаных савецкімі мастакамі, будуць прадстаўлены і дванаццаць беларускіх экслібрысаў.

Сярод іх — кніжныя знакі Я. Брыля, А. Міронава, В. Палікарпава (аўтар — В. Ціхановіч), П. Броўкі, Я. Мінаева (аўтар — Я. Ціхановіч), Г. Ціхановіча, Э. Ціхановіча (аўтар — Г. Ціхановіч), М. Марцінкоўскага (аўтар — А. Кашкурэвіч) і іншыя.

Лепшыя кніжныя знакі будуць паказаны на выстаўцы ў выглядзе дыяпазітываў з падсветкаю.

Пяцідзсяці маладых спевакоў — рабочых і служачых мясцовых прадпрыемстваў, устаноў і навучнай музычных і агульнаадукацыйных школ раённага цэнтра.

Пачаліся першыя рэпетыцыі. Іх праводзіць мастацкі кіраўнік капэлы, загадчык навучнай часткі Нясвіжскай музычнай школы Э. Дрнян.

